

ANALYSIS OF VALUES AND VALUATION IN SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE CZECH REPUBLIC: PERSPECTIVES OF PARENTS AND KINDERGARTEN TEACHERS

ANALÝZA HODNOT A OCENĚNÍ V SOCIOEKONOMICKÝCH SYSTÉMECH PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ Z POHLEDU RODIČŮ A UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL

Karin Fodorová¹, Radmila Burkovičová²

Abstract

The quality and accessibility of kindergartens are vital issues in society and economic policy. With a workforce demand and limited social services, the Ministry of Labour and Social Affairs has initiated measures to improve childcare, aiding parents, especially mothers, in returning to work. This study explores the values parents place on preschool education and the factors influencing their evaluations, compared to female preschool teachers. Data will be collected from parents of current kindergarten attendees, first-time enrollees, and those unable to secure placements due to limited capacity, along with kindergarten teachers. The analysis will focus on the economic perceptions of preschool education, parents' socio-economic needs, and evaluations of preschool conditions in the Czech Republic. Findings are expected to provide insights for developing effective economic policies and improving pre-primary education standards.

Keywords

Preschool Education, Economic Policy, Parents, Kindergarten Teachers

Abstrakt

Kvalita a dostupnost mateřských škol jsou klíčová témata ve společnosti a hospodářské politice. Vzhledem k poptávce po pracovní síle a omezeným sociálním službám zahájilo Ministerstvo práce a sociálních věcí opatření ke zlepšení péče o děti, která pomáhají rodičům, zejména matkám, vrátit se do práce. Tato studie zkoumala hodnoty, které rodiče přikládají předškolnímu vzdělávání, a faktory, které ovlivňují jejich hodnocení, ve srovnání s učitelkami mateřských škol. Data jsou spolu s výsledky od učitelů mateřských škol shromážděna od rodičů současných dětí v mateřských školách, nově přihlášených dětí a těch, které kvůli omezené kapacitě, nebyly do mateřské školy zařazeny. Analýza se zaměřila na ekonomické vnímání předškolního vzdělávání, socio-ekonomické potřeby rodičů a hodnocení podmínek v mateřských školách v České republice. Výsledky by měly poskytnout náhledy pro vytváření efektivní hospodářské politiky a zlepšení standardů předškolního vzdělávání.

Klíčová slova

Předškolní vzdělávání, hospodářská politika, rodiče, učitelé mateřských škol

¹ University of Ostrava, Faculty of Education, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava, Czech Republic. E-mail: Karin.Fodorova@osu.cz.

² University of Ostrava, Faculty of Education, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava, Czech Republic.
E-mail: Radmila.Burkovicova@osu.cz.

I. Úvod

Kvalita předškolního vzdělávání je zásadním prvkem jak české, tak evropské hospodářské politiky nejen pro rozvoj jednotlivců, ale také pro celkový ekonomický a sociální rozvoj. Investice do kvalitního předškolního vzdělávání přináší dlouhodobé výhody v podobě vyšší produktivity, sociální soudržnosti a ekonomického růstu. Proto je kvalita předškolního vzdělávání důležitou prioritou jak na národní, tak na evropské úrovni. **Kvalitní předškolní vzdělávání** je tedy komplexním cílem, který vyžaduje integrovaný přístup zahrnující jak vzdělávací politiku, tak hospodářskou strategii a zároveň i podporu učitelů v jejich rozvoji, cíleném k posílení kvality této profese. **Kvalita učitelů** (Tomková et al. 2012) se do centra pozornosti vzdělávací politiky dostávala od devadesátých let postupně ve všech vyspělých zemích a svědčí o tom mnoho mezinárodních dokumentů: UNESCO, OECD, Evropská komise, Rada Evropy a podobně. Zvyšování kvality učitelů včetně zkvalitňování systému jejich přípravy a dalšího profesního rozvoje je dnes všeobecně považováno za klíčový nástroj vzdělávacích reforem a inovací škol. Tato podpora kvality učitelů se stala nejen prioritou evropské vzdělávací politiky, ale také centrem pozornosti pedagogické teorie a výzkumu, kde řada odborných studií se pokusila na základě empirických výzkumů identifikovat znaky, které charakterizují kvalitní a efektivní učitele (Tomková et al, 2012, s. 6). Podmínkou kvality učitele je, aby se realizoval v činnosti, kterou bude kvalifikovaně a kvalitně vykonávat a tu musí učitel prokázat a dát ve prospěch té věkové skupiny dětí pro jejíž vzdělávání je profesně připraven (Burkovičová, 2012, s. 35). Kvalita učitele ve velké míře závisí rovněž od **kvality systému vzdělávání** a v něm jasné formulace jeho funkcí, cílů, obsahu a druhů, forem, metod, organizace v návaznosti na přípravné vzdělávání (Pavlov, Valica, 2006, s. 104). Vysoce kvalitní systémy předškolního vzdělávání a péče mají řadu přínosů nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost jako celek od lepší úrovně dosaženého vzdělání a výsledků na trhu práce až po menší počet sociálních a vzdělávacích intervencí a soudržnější a inkluzivnější společnosti. Lynch, Švidraň, Basarabová a Lipnická (2024) v této souvislosti uvedli, že vysoce kvalitní systémy předškolního vzdělávání a péče by měli poskytovat sociální, kulturní a fyzický prostor, ve kterém se bude moci v plné míře rozvíjet potenciál dítěte (Lynch, Švidraň, Basarabová a Lipnická 2024, s. 69). Tyto systémy mají být inkluzivní, mají poskytovat kvalitní služby každému dítěti a jeho rodině z jakéhokoli sociálního, kulturního a ekonomického prostředí. Tyto systémy mohou také podporovat sociální inkluzi ve společnosti i v komunitách (Lipnická, 2022, s. 86).

Dne 22. května 2019 schválila Rada Evropské unie Doporučení Rady o vysoce kvalitních systémech předškolního vzdělávání a péče (2019/C 189/02). Tyto systémy mají fungovat pro všechny děti pro jejich osobní blaho a rozvoj. Oblasti kvality systémů předškolního vzdělávání a péče (Višňovská, 2021) představuje přístup ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči pro všechny děti, což znamená zaměřit se na *přístup ke vzdělání a péči*. Zařízení musí být geograficky a finančně *dostupná* pro děti, jejichž rodiče o to požádají. *Zaměstnanci* jsou považováni za nejvýznamnější faktor v tomto odvětví. Doporučuje se, aby zaměstnanci byli vysoce kvalifikovaní a aby průběžně procházeli dalším profesním rozvojem. *Kurikulum* je účinným nástrojem pro zlepšení well-beingu, rozvoje a vzdělávání dětí. Doporučuje se, aby na vnitrostátní úrovni existoval široký vzdělávací rámec, který stanoví zásady udržitelného rozvoje a vzdělávání dětí prostřednictvím postupů, které zohledňují zájmy, potřeby a potenciál dětí. *Monitorování a hodnocení* je oblast, která přispívá k udržení kvality. *Správa a financování*, v něm evropský rámec vyzývá všechny organizace, které se podílejí na spolupráci s malými dětmi a jejich rodinami, aby spolupracovali na lepším uspokojování potřeb těchto rodin (Višňovská, 2021, s. 4-5; podle Evropské komise, 2021). Kvalitní předškolní vzdělávání je klíčové pro sociální a ekonomický rozvoj členských států Evropské Unie. Doporučení Rady Evropské Unie poskytují rámec a vodítka pro zlepšení kvality a dostupnosti předškolního vzdělávání, což je nezbytné pro zajištění rovného přístupu ke vzdělávacím příležitostem a podporu dlouhodobého hospodářského růstu a sociální soudržnosti. Implementace těchto doporučení vyžaduje koordinované úsilí na národní a evropské úrovni, s cílem dosáhnout maximálního přínosu pro děti, rodiny a společnost jako celek.

II. Předškolní vzdělávání z hlediska hospodářské politiky ČR

Existuje několik klíčových důvodů, proč je předškolní vzdělávání považováno za důležité z hlediska hospodářské politiky. Podpora kvality předškolního vzdělávání přispívá **k ekonomické produktivitě státu**. Děti, které prošly kvalitním předškolním vzděláváním mají často lepší výsledky ve škole, což může vést k vyšší kvalifikaci a následně k lepším pracovním příležitostem. Předškolní vzdělávání může pomoci **vyrovnat rozdíly ve vzdělávacích příležitostech**, které jsou často spojeny se socioekonomickým zázemím rodin. To přispívá k sociální soudržnosti a může snížit dlouhodobé náklady spojené s chudobou a sociálními nerovnostmi. Dostupné a kvalitní předškolní vzdělávání umožňuje rodičům, zejména matkám, vrátit se dříve na pracovní trh. To nejen zvyšuje rodinné příjmy, ale také **přispívá k vyšší zaměstnanosti a ekonomické aktivitě**. Investice do předškolního vzdělávání jsou klíčové pro **rozvoj lidského kapitálu**. Kvalitní vzdělávací systém přispívá k inovacím, konkurenceschopnosti a celkovému ekonomickému růstu. V České republice je předškolní vzdělávání zajišťováno převážně mateřskými školami, které mohou být zřizovány obcemi, kraji, církvemi či soukromými subjekty. O předškolní vzdělávání v mateřských školách je ze strany rodičů mimořádný zájem. Předškolní vzdělávání je v mateřských školách organizováno pro děti od 3 až do 6 let, nejdříve však od 2 let. Zákon explicitně stanoví přednostní kritéria pro přijímání dětí do mateřských škol, ale dvouleté děti mezi těmito prioritami nejsou. Podle školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.) nemají dvouleté děti právní nárok na přijetí do mateřské školy. Rodiče těchto dvouletých dětí mají o vzdělávání zájem, (Fodorová, Solich 2023) instituce představuje pro jejich dítě důvěryhodné a bezpečné prostředí a poskytuje jim jistotu, že jejich dítě je v bezpečí a je pečováno o něj v jejich nepřítomnosti. Jejich důvěra v předškolní instituci může být posílena, pokud mají dobré reference od jiných rodičů, pozitivní zkušenosti anebo pokud je zařízení akreditováno a splňuje vysoké standardy kvality (Fodorová, Solich, 2023, s. 81). V posledních letech se stát snaží zvyšovat kapacity mateřských škol, aby byly **dostupné** pro co největší počet dětí. Ale stále je realitou, že v některých regionech je nedostatek míst, což omezuje dostupnost předškolního vzdělávání. Neuspokojení přijetí dětí do mateřských škol z nedostatku kapacitních možností bylo v předešlém školním roce způsobeno nárůstem počtu dětí předškolního věku o 8 715, který byl nejvyšší za posledních devět let, což je 3,6krát více. Tento nárůst byl ovlivněn příchodem ukrajinských uprchlíků. Celkově bylo v populaci za rok 2023 dětí předškolního věku, včetně 2letých batolat, 588 721. Pokud bychom tento počet dětí sledovali vzhledem k právnímu nároku na předškolní vzdělávání, pak s právním nárokem byl počet dětí 470 187 a 112 223 byly děti bez právního nároku na předškolní vzdělávání, děti dvouleté. Skutečný počet dětí, které nastoupily k předškolnímu vzdělávání byl 369 205 dětí.

Tabulka 1 Stav populace v roce 2023

Stav populace v roce 2023, z toho počet dětí od 2 do 6 let; počet dětí v předškolním vzdělávání

počet obyvatel v ČR	10 827 529
z toho 2 letí	112 223
z toho 3 letí	115 010
z toho 4 letí	117 703
z toho 5 letí	118 940
z toho 6 letí	118 534
počet dětí se státním občanstvím ČR	349 638
počet dětí s cizím státním občanstvím	19 567
V tom:	
státy EU	3 633
ostatní evropské státy	11 988
ostatní země světa	3 956
Počet dětí v předškolním vzdělávání	369 205
Počet dětí v předškolním vzdělávání v ZŠ	6 700

Zdroj: ČSÚ - český statistický úřad, veřejná databáze

Předškolní vzdělávání zajišťovalo ve školním roce 2022/2023 mateřské školy v převážném počtu ty, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část. Existují však i mateřské školy kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje a z toho 7 spadají přímo pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a 1 mateřská škola byla zřízená Ministerstvem zemědělství. Alternativy, kde se mohou děti vzdělávat, představují soukromé a církevní mateřské školy. Pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně, existují i mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj (ČSÚ - analytická část).

Tabulka 2 MŠ podle zřizovatele

Počet dětí	Veřejný	Soukromý	Církev
Počet dětí celkem			
369 205	352 222	14 782	2 101
Z toho azylanti			
6 904	6 666	193	45
Z toho Ukrajinci			
10 718	10 237	393	88

Zdroj: MŠMT: výkonová data

Financování předškolního vzdělávání je zajišťováno především z veřejných zdrojů. Obce a kraje jsou hlavními poskytovateli financí, ačkoli státní rozpočet také přispívá prostřednictvím dotací. Ovšem i zde udržování dostatečných financí je stálou výzvou pro veřejné financování. Financování předškolního vzdělávání, ale částečně zajišťují i rodiče prostřednictvím úplaty za předškolní vzdělávání povinné pro děti od 2 do 5let, dítě v posledním ročníku předškolního vzdělávání již úplatu nehradí. A toto financování je pro některé rodiče výzvou. Burkovičová a Fodorová (2021) se výzkumně zabývaly **spolupráci s rodiči** v řešení problémů ekonomického charakteru, které souviselo s úplatou za předškolní vzdělávání, ale také i stravováním a placením nadstandartních aktivit pro děti v mateřské škole. Učitelé označili problémové sociální situace ekonomického charakteru na škále obtížnosti, kdy z 94/100% oslovených učitelů jich 50/53,6% uvedlo, že k situacím nikdy „nedošlo“, ale další skupina 25/26,6% uvedla, že tyto situace v rámci navazování spolupráce byly „s obtížemi“ a 12/12,8% označili tuto spolupráci jako „obtížnou“ a jako „extrémně obtížnou“ ji označilo 3/3,2% učitelů (Burkovičová, Fodorová, 2021, s. 27-38) Spolupráci

se zákonnými zástupci dítěte pedagogickým pracovníkům ukládá základní platný kurikulární dokument, podle něhož jsou vzdělávány děti ve všech českých mateřských školách, a to *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (MŠMT, 2018). Učitelé spolupracují se zákonnými zástupci na společném postupu při výchově a vzdělávání jejich dítěte. Ve vztahu k rodičům podporují rodinnou výchovu, pomáhají rodičům v péči o dítě, jsou vyzýváni ke sdělování vzniklých problémů různého charakteru a ke spolupráci při jejich řešení. Učitelé evidují názory, přání a potřeby zákonných zástupců v ohledu vzdělávání jejich dítěte a na získané podněty reagují. Širší komunitní spolupráce s rodiči může přispět k celkovému rozvoji dětí.

III. Metodologie

K výzkumné spolupráci jsme oslovily učitelky mateřských škol a rodiče dětí navštěvující mateřské školy včetně rodičů, kterým v době zápisu svého dítěte do mateřské školy nebylo vyhověno.

Hlavním cílem výzkumu bylo zveřejnit zjištění, jaké hodnoty přikládají rodiče předškolnímu vzdělávání a jaké faktory ovlivňují jejich hodnocení tohoto vzdělávacího období ve srovnání s učitelkami mateřské školy.

Kvalitativním přístupem byla získána data u rodičů a u učitelek mateřských škol. Analýza zahrnovala dva aspekty:

- a) vnímání předškolního vzdělávání z ekonomické stránky rodin, socioekonomických potřeb rodičů,
- b) hodnocení zajištění podmínek předškolního vzdělávání pro jejich děti rodiči a učitelkami.

Z analýzy získaných odpovědí v obou aspektech výzkumu jsme stanovily doporučení pro hospodářskou politiku státu v potřebách rodičů cílených do podmínek předškolního vzdělávání.

Dílními cíli k řešení bylo:

v a) aspektu:

1. Identifikovat, ve kterých oblastech ekonomické stránky rodin vnímají učitelky jejich potřeby (dílní cíl pro učitelky).
2. Identifikovat, ve kterých oblastech vnímají rodiče své socioekonomické potřeby (dílní cíl pro rodiče).

Doporučení: Jaká doporučení mohou vyplývat pro hospodářskou politiku státu ve zjištěných potřebách rodičů v socioekonomické oblasti.

v b) aspektu:

1. Identifikovat vnímání podmínek předškolního vzdělávání učitelkami (dílní cíl pro učitelky).
2. Identifikovat vnímání podmínek předškolního vzdělávání rodiči (dílní cíl pro rodiče).

Doporučení: Jaká doporučení pro implementaci do praxe ve vyjádřených nedostatcích anebo přáních ze strany učitelek a rodičů mohou být stanovena pro hospodářskou politiku státu.

Výzkumný soubor

Ke spolupráci byly osloveny učitelky a rodiče z mateřských škol v okrese Karviná a Ostrava. Výzkumný soubor v počtu 30 učitelek mateřských škol a 32 rodičů spolupracoval prostřednictvím nestrukturovaného rozhovoru s doprovodnými otázkami, které byly pokládány účelně, aby se zajistil soulad s položenými otázkami potřebnými pro naplnění cíle výzkumu.

Učitelky byly zastoupeny v délce praxe: 8 učitelek- 1-3 roky, 12 učitelek 3-10 let, 6 učitelek 11-20 let, 4 učitelky 21 a více let praxe, s dosaženým vzděláním: 11 učitelek – maturita, 8 učitelek vyšší odborné vzdělání, 9 učitelek vysokoškolské bakalářské vzdělání a 2 učitelky vysokoškolské magisterské vzdělání. Délka praxe ani dosažené vzdělání nebylo v rámci výzkumné analýzy sledováno, cíleně jsme se zabývaly pouze **názory a zkušenostmi** učitelek nad řešenými problémovými oblastmi našeho

výzkumu. *Rodiče* byli zastoupeni 23. matkami a 9. otci dětí. U rodičů jsme se dotazovaly, zdál-li jsou v rodině oba dva rodiče zaměstnáni. Důvodem byla potřeba mít představu o sociálních jistotách námi dotazovaných rodičů, protože vliv zaměstnání na socioekonomický status rodin dětí předškolního věku je významný. Zaměstnání rodičů poskytuje rodinám stabilní příjem, který je klíčový pro uspokojení základních potřeb jako jsou bydlení, strava a zdravotní péče. Naopak nezaměstnanost může vést k ekonomickým a psychologickým tlakům, které negativně ovlivňují rodinnou dynamiku a pohodu dětí. Z našich dotazovaných rodičů jich bylo v rodinách zaměstnáno: muži 8 a 1 muž byl invalidní důchodce, 14 žen bylo pracujících a 9 žen na mateřské dovolené. Toto naše zjištění můžeme komentovat tak, že pracující matky mají tendenci mít vyšší socioekonomický status díky stabilnímu příjmu a přístupu k sociálním výhodám, zatímco matky na mateřské dovolené mohou čelit větší finanční a sociální nejistotě a jsou částečně závislé na příjmu partnera. Mohou pociťovat sociální izolaci, což může ovlivnit jejich psychickou pohodu a omezené finanční zdroje mohou omezit možnosti pro vzdělávání a rozvoj dětí.

Do skupiny rodičů jsme zařadily i ty, kterým nebylo v době zápisu svého dítěte do mateřské školy vyhověno. Zajímalo nás, z jakých důvodů tomu tak bylo. Jednalo se o rodiče, kteří ale již v současné době se svým dítětem do mateřské školy docházeli, avšak mají tuto zkušenost. V minulém období se jim tato situace neumístění jejich dítěte k předškolnímu vzdělávání stala. Jednalo se o 12 rodičů a důvod byl u všech shodný, jejich dítě se ucházelo o zápis do mateřské školy v batolecím věku, tedy nemělo na předškolní vzdělávání právní nárok. Důvodem byla kapacita mateřské školy, k předškolnímu vzdělávání byl přijaty děti věkově starší.

IV. Výsledky

Výsledky výzkumného šetření přinesly poznání v hodnotách, které rodiče přisuzují předškolnímu vzdělávání a rodiče dále identifikovali faktory, které toto jejich hodnocení ovlivňuje. Výsledky jsou významné pro učitelky, které usilují o vytvoření optimálního vzdělávacího prostředí, ale i pro tvorbu efektivní hospodářské politiky státu, která podporuje kvalitu a dostupnost předškolního vzdělávání.

Naplnění cíle výzkumu bylo sledováno ve dvou aspektech: a) vnímání předškolního vzdělávání z ekonomické stránky rodin a socioekonomických potřeb rodičů, b) hodnocení zajištění podmínek předškolního vzdělávání pro jejich děti rodiči a učitelkami a ke každému z nich byly stanoveny 2 dílčí cíle. Výsledky výzkumného šetření jsou podloženy vybranými odpověďmi respondentů (dále jen R) a pod každým dílčím cílem jsou analýzou vyhodnocené nejpočetnější odpovědi respondentů a jsou zastoupeny kódy. Pro označení respondentů používáme symbol R+ počet + procenta.

Výsledky výzkumného šetření **v aspektu a)** v dílčích cílech:

1. Identifikovat, ve kterých oblastech ekonomické stránky rodin vnímají učitelky jejich potřeby.

Výzkumná otázka: jak vnímáte rodiče a jejich potřeby směřované do předškolního vzdělávání pro zajištění jejich ekonomických potřeb?“

R/1 „*mateřská škola je pro rodiče důležitá z důvodu jejich pracovních povinností a také pro maminky na mateřské dovolené, aby se co nejdříve mohly vrátit do práce. Mladí dnes potřebují peníze, vše je drahé. Díky mateřské škole i ušetří své výdaje, děti zde mají vše potřebné pro jejich rozvoj, hračky, výtvarku, ale i výlety pořádáme, platí tím pak jen jeden vstup, třeba do ZOO.*“

R/6 „*rodičům mateřská škola šetří peníze, za tu úplatu, co platí mají o děti celodenně postaráno, a to i ti, kteří na to nemají, nemusí platit školné, mají to podloženo sociálkou, jsou osvobozeni od placení úplaty za předškolní vzdělávání.*“

R/25 „*mají zde odborně a kvalitně o děti postaráno, u některých dětí i celodenně, máme prodloužený provoz do 17:00 hodin, rodiče to velmi přivítali, nemusí si v práci upravovat pracovní dobu anebo pracovat na zkrácený úvazek.*“

R/3 „rodiny s vyššími příjmy si mohou dovolit pro děti veškeré nadstandartní aktivity, výlety, divadla, kroužky, někteří ale nemohou, jsou také pracující, ale nemohu, dnes je vše finančně nákladné.“

R15 „pro některé rodiče je provoz mateřské školy nad jejich finanční možnosti, někteří neumějí hospodařit, jsou rodiče, kteří bývají pravidelnými dlužníky za školné a stravné. Mateřskou školu potřebují, i pro jejich děti je to výhodné, mají zde vše potřebné pro jejich rozvoj díky němu mohou být v budoucnu úspěšné ve škole, stravu mají tady pestrou, kdyby byly doma, rodiče si takovou stravu ze svého rozpočtu dovolit nemohou.“

Učitelky vnímají předškolní vzdělávání z ekonomické stránky rodin v následujících **kódech**:

Cenově dostupné vzdělávání R21/72 % - poskytuje snížení nákladů na péči o dítě ze strany rodiny. V této oblasti je významné poskytování finančních podpor pro rodiny v nouzi. Náklady na školné, stravné, dodatečné výdaje na aktivity mateřské školy mohou finančně některé rodiny zatěžovat.

Rozhodování o zaměstnání R29/97 % - náklady na předškolní vzdělávání mohou ovlivnit rozhodování rodičů, zejména matek, zda zůstat doma s dětmi nebo se vrátit do práce.

Ekonomické plánování R13/45 % - rodiny musí často pečlivě plánovat své finance, aby zjistily, že mohou pokrýt náklady na předškolní vzdělávání, aniž by ohrozily jiné životní potřeby.

Geografická dostupnost 25/85 % - v některých geografických oblastech může být omezený počet předškolních zařízení, což nutí rodiny hledat buď dražší mateřské školy převážně se soukromým zřizovatelem anebo alternativy v dětských skupinách, spolicích pro děti anebo dojíždět větší vzdálenosti.

Vysoká poptávka 18/61 % - může vést k dlouhým čekacím lhůtám, což může být stresující pro rodiny a ovlivňovat jejich pracovní plány.

Nenárokové předškolní vzdělávání 21/78 % - jedná se o děti dvouleté, rodiče těchto dětí jsou v nejistotě pro umístění svého dítěte do mateřské školy a navazujících dalších potřebách ekonomického charakteru, které se odvíjí od potřeby vrátit se do zaměstnání po mateřské dovolené, být ekonomicky aktivní.

Investice do budoucnosti 30/100 % - předškolní vzdělávání přispívá k lepším vzdělávacím a pracovním výsledkům dětí v budoucnu, což má pozitivní dopad na celkovou ekonomickou prosperitu.

Snížení sociálních nákladů 18/62 % - investice do raného vzdělávání může snížit budoucí náklady spojené s nezaměstnaností a sociálními dávkami.

2. Identifikovat, ve kterých oblastech vnímají rodiče své socioekonomické potřeby.

Výzkumná otázka: v čem vnímáte hodnoty předškolního vzdělávání pro vaše socioekonomické potřeby?“

R/8 „oba dva s manželkou můžeme chodit do práce, délka provozu nám vyhovuje, nemusíme z práce spěchat.“

R/12 „jsme spokojeni, kluk tu má i kroužky, my bychom to časově nezvládli, já pracuji na směny a manželka přijíždí z práce až pozdě odpoledne.“

R/20 „má tu více hraček než doma a dělá tu tolik věcí, naučil se sebeobsluže a jsme spokojeni se vším.“

R/30 „jsme s manželkou sladění pracovní a máme čas i na své aktivity, o malou je zde dobře postaráno, škoda, že nemohla chodit do školky hned od dvou let.“

Rodiče vnímají předškolní vzdělávání z ekonomické stránky svých potřeb v následujících **kódech**:

Rovnost příležitostí – kvalita vzdělávacích programů R26/81 % - rodiče oceňují vzdělávání svých dětí v mateřské škole, otevřenou a efektivní komunikaci napříč organizací, nadstandartní programy,

vybavení mateřské školy, které někdy přesahuje jejich finanční možnosti včetně kulturních a vzdělávacích aktivit dětí mimo mateřskou školu.

Bezpečnost a vybavení R18/56 % - rodiče oceňují mateřskou školu a její bezpečné prostředí pro jejich dítě, důraz na bezpečnostní opatření, kvalitu infrastruktury a dostupnost vhodného vybavení a pomůcek.

Podpora pracovní flexibility R21/67 % - rodiče vyjádřili nesouhlas s přednostním přijímáním dětí k předškolnímu vzdělávání pouze dětí starších dvou let, označili jako vysoce finančně náročné situace, kdy musí řešit umístění svého dítě v jiných zařízeních anebo zabezpečit hlídání dítěte prostřednictvím chůvy. Ocenili nabídku předškolních programů, které jim umožňují sladit pracovní a rodinné povinnosti.

Kvalita života a duševní zdraví R19/59 % - předškolní vzdělávání napomáhá rodičům zvládat péči o dítě, a tím nejsou rodiče ve stresu a jsou podporovány jejich role ve výchově dítěte.

Doporučení pro hospodářskou politiku státu ve zjištěných potřebách rodičů

Analýzou odpovědí respondentů byla stanovena doporučení, která pokrývají sdělené potřeby rodičů v socioekonomické stránce jejich života získané z analýzy vnímání učitelek a vyjádření rodičů.

Infrastruktura – zlepšení infrastruktury a kapacity předškolních zařízení, aby byly dostupné pro všechny děti včetně zajištění inkluze.

Dostupné předškolní vzdělávání – zabezpečit předškolní vzdělávání i pro děti, které v současné době nemají na něj právní nárok, pro děti dvouleté.

Podmínky vzdělávání podle věku dětí – upravit podmínky vzdělávání pro děti dle jejich individuálních potřeb tak, aby byly zohledněny potřeby dětí v batolecím věku především v organizaci dne.

Finanční podpora – zavedení programů, které finančně podpoří mateřské školy v organizování výletů pro děti, naučných aktivit v organizacích, dopravy na rozličné akce a podporu rodin v placení za předškolní vzdělávání, stravování a nadstandardních aktivit.

Informovanost a přístup k informacím: zvyšovat povědomí rodičů o výhodách a možnostech předškolního vzdělávání a nabídnout rodičům poradenské služby, aby mohli lépe využívat dostupné zdroje podpory.

Celkově učinit taková rozhodnutí a opatření v **hospodářské politice státu ve zjištěných potřebách rodičů**, aby ekonomické aspekty předškolního vzdělávání a jejich dopad na rodiny byly podpořeny finanční stabilitou pro vzdělávací příležitosti jejich dětí.

Výsledky výzkumného šetření v **aspektu b)** v dílčích cílech:

1. Identifikovat vnímání podmínek předškolního vzdělávání učitelkami.

Výzkumná otázka: „domníváte se, že podmínky předškolního vzdělávání jsou nastaveny tak, aby uspokojovaly děti, a i potřeby rodičů?“

R/1 „někteří rodiče nás vnímají nejen podle věku, tím myslím, že čím starší učitelka, tím mají v ní větší důvěru, ale i podle kvalifikace, chtějí, aby bylo jejich dítě v rukou odborníka.“

R/13 „hodnocení ze strany rodičů naší práce si velice vážím, je pro mě více důležité než hodnocení vedení školy, je ale pravdou, že ne každý rodič to dá nahlas najevo, někteří rodiče berou vše jako samozřejmost, že jsme tu my pro ně a je to prostě naše práce.“

R/25 „rodiče si všímají vybavení naší třídy, hodnotí to velice pozitivně a také, že máme spoustu akcí pro děti a různé pracovní dílničky v rámci odpoledne. Mají rádi i informace o dětech, ty pozitivní hlavně, a sledují i práce dětí.“

R/28 „my reflektujeme potřeby rodičů, snažíme se jim co nejvíce vyhovět. Dobré vztahy s rodiči jsou pro nás důležité. Rodiče potom dávají najevo, že jsou rádi za vzájemnou spolupráci, jsou rádi

za respektování jejich potřeb a potřeb jejich dítěte, například ve stravování, v odpočinku dítěte, v oblékání, ale i v potřebách řešení problémů s dítětem, chtějí po nás znát, jak s ním postupovat.“

Rodiče podle vnímání učitelek připisují hodnoty předškolnímu vzdělávání **v kódech:**

Kvalita pedagogického personálu R15/50 % - rodiče kladou důraz na vzdělání, kvalifikaci a praxi učitelek. Rodiče si všímají, jak učitelky interagují s dětmi a jak podporují vývoj v jejich individuálních potřebách.

Kvalita vzdělávacího programu R19/63 % - rodiče sledují obsah a metody ve výchovně vzdělávacích situacích a procesů ve vzdělávání, sledují, zda je vzdělávání rozmanité a stimulační. Oceňují pestrost vzdělávací nabídky, nadstandartní programy, zajištění aktivit různého charakteru pro jejich děti mateřskou školou, možnosti spolupráce v přímém kontaktu s učitelkami a mateřskou školou v rámci aktivit a kulturních programů, oceňují možnost konzultace a poradenství s učitelkami nad výchovnými problémy dětí.

Materiální podmínky a bezpečnost R28/93 % - kvalita a množství hraček, didaktických pomůcek a celkového vybavení jsou pro rodiče důležité. Uvědomují si, že moderní a bezpečné prostředí je klíčové pro pozitivní rozvoj jejich dítěte. Rodiče kladou velký důraz na bezpečnostní opatření a úroveň hygieny v mateřské škole.

Kvalitní klima mateřské školy R22/74 % - příjemná a podporující atmosféra je pro rodiče klíčová. Učitelky se snaží vytvářet prostředí, kde se děti cítí šťastně a bezpečně. Sociální dovednosti, které děti získávají prostřednictvím interakcí s ostatními dětmi jsou pro rodiče velmi důležité. Učitelky podporují týmovou práci, sdílení a spolupráci.

Dostupnost a ekonomické faktory R20/67 % - umístění svého dítěte do mateřské školy v době zápisu je pro rodiče vysokou hodnotou, také flexibilita otevírací doby a dostupnost dalších služeb jako jsou výlety, exkurze, divadla, odpolední kroužky nebo individuální péče, ovlivňují spokojenost rodičů.

2. Identifikovat vnímání podmínek předškolního vzdělávání rodiči.

Výzkumná otázka: „jsou pro vás podmínky předškolního vzdělávání, které vaše dítě navštěvuje uspokojivé z hlediska vašich potřeb a potřeb vašeho dítěte?“

R/6 „školka je velmi dobře vybavená. Děti mají k dispozici mnoho hraček, mé dítě si zde našlo mnoho kamarádů a udělalo velké pokroky, hlavně v oblasti řeči.“

R/17, „to, co paní učitelky s dětmi dělají je obdivuhodné, kolik je toho naučily, ale připomínky mám k aktivitám mimo mateřskou školu, nejsou pro nás finančně dostupné.“

R/18 „oceňuji flexibilitu otevírací doby mateřské školy a výše úplaty je přijatelná, nemám s tím problém, na akce placené, jako výlety a divadla dítě posíláme, vyjde nás to levněji, než kdybychom tam cestovali všichni“.

R/21 „většina podmínek je uspokojivá, ale bylo by dobré zlepšit komunikaci mezi učitelkami a rodiči.“

Rodiče připisují hodnoty předškolního vzdělávání **v kódech:**

Odborná kvalifikace učitelek a důvěra v ně R19/59 % – pro rodiče je významné mít dítě v péči vysoce kvalifikovaného odborníka z hlubokými vědomostmi a zkušenostmi a z jeho strany očekávají dobrou a otevřenou komunikaci. Oceňují zájem ze strany učitelek a mateřské školy o ně jako rodiče a o jejich dítě a jeho individuální potřeby ve výchově a vzdělávání.

Fyzické a materiální podmínky R31/97 % – rodiče oceňují moderní a bezpečné vybavení školy, moderní hračky s využitím digi technologií, bezpečné a hygienicky nezávadné prostředí.

Sociální a emoční rozvoj R26/81 % – rodiče vnímají a pro jejich hodnocení je významná podnětná a příjemná atmosféra, ve které se dobře komunikuje rodiči a jeho dítěti.

Ekonomické faktory R19/59 % – rodiče hodnotí poplatky a mají potřebu, aby byly přijatelné k jejich rozpočtu, aby školné odpovídalo kvalitě služeb, které mateřská škola poskytuje. Pozitivně hodnotí flexibilitu otevírací doby mateřské školy, která zohledňuje jejich potřeby.

Kulturní a osobní hodnoty R18/26 % – rodiče připisují hodnotu k respektu ze strany učitelek a mateřské školy k jejich výchovným hodnotám a pokud tomu tak není vyžadují jejich dodržování, včetně náboženských vyznání a jejich tradic. Hodnotí a oceňují dobrou přípravu svého dítěte na školu.

Doporučení pro hospodářskou politiku státu ve zjištěných potřebách rodičů

Stát by měl prostřednictvím své hospodářské politiky zajistit dostatečné financování a podporu v oblastech:

Kvalifikace a profesionální rozvoj učitelek – podpora odborného vzdělávání a zvyšování kvalifikace pedagogů.

Vzdělávací programy – investice do rozmanitých a stimulačních programů a podpora spolupráce mezi rodiči a školami.

Materiální vybavení a bezpečnost – modernizace školního vybavení a zajištění vysokých hygienických a bezpečnostních standardů.

Podpůrné školní klima – další vzdělávání učitelek pro vytváření příjemného pracovního prostředí a rozvoj sociálních dovedností svých a dětí. Podpora poskytování materiálních a personálních podmínek pro spokojenost zaměstnanců školy a zajištění jejich pohody.

Dostupnost a flexibilita služeb – rozšíření kapacity mateřských škol a financování flexibilních a doplňkových služeb.

Tato doporučení by měla vést k celkovému zlepšení kvality předškolního vzdělávání včetně zvýšení spokojenosti rodičů a pozitivnímu rozvoji dětí.

V. Diskuse

Předškolní vzdělávání má zásadní význam pro ekonomické a socioekonomické potřeby rodin a rodičů. Cíle zaměřené na dostupnost, inkluzivitu, podporu zaměstnanosti a zlepšení kvality života mohou přinést dlouhodobé výhody jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost. Realizace těchto cílů vyžaduje koordinované úsilí mezi vládními orgány, komunitami, zaměstnavateli a vzdělávacími institucemi.

Z pohledu učitelek mateřských škol jsou hodnocení rodičů ovlivněna širokou škálou faktorů, které zahrnují kvalitu pedagogického personálu, výchovné a vzdělávací metody, fyzické a materiální podmínky, sociální a emoční rozvoj dětí, ekonomické faktory a kulturní a osobní hodnoty rodičů. Učitelky hrají klíčovou roli v naplňování očekávání rodičů a vytváření prostředí, které podporuje celkový rozvoj dětí a spokojenost rodin.

Výzkum ukázal, že rodiče přikládají velkou důležitost několika základním faktorům, které jsou pro ně hodnotou v předškolním vzdělávání zajištěném státem a které výrazně ovlivňují jejich spokojenost se vzděláváním a celkovým rozvojem jejich dětí.

Rodiče kladou důraz na kvalifikaci, vzdělání a praxi učitelek. Oceňují individuální přístup učitelek k dětem a jejich schopnost podporovat dětský vývoj v souladu s individuálními potřebami. Učitelky vnímají tyto požadavky rodičů jako zásadní a snaží se je naplňovat prostřednictvím odborných kurzů a dalšího profesního rozvoje. Stát by měl investovat do profesního rozvoje učitelek a zajistit jejich odpovídající finanční ohodnocení, aby byla zachována vysoká kvalita vzdělávání.

Rodiče hodnotí obsah a metody ve výchovně-vzdělávacích situacích velmi pozorně. Oceňují rozmanitost a stimulaci ve vzdělávacích programech, stejně jako nadstandardní programy a aktivity nabízené mateřskou školou. Učitelky potvrzují, že pestrá a stimulační vzdělávací nabídka je klíčová pro rozvoj dětí. Stát by měl finančně podporovat rozpočet mateřské školy i pro určité rozmanité

a kvalitní inovačně pedagogické, kulturní, exkurzní programy v režimu konkrétní mateřské školy, případně ve spolupráci se zřizovatelem.

Kvalita a množství hraček, didaktických pomůcek a celkové vybavení mateřské školy jsou pro rodiče velmi důležité. Moderní a bezpečné prostředí je klíčové pro pozitivní rozvoj dětí. Učitelky vnímají potřebu modernizace vybavení a zajištění bezpečnostních opatření jako zásadní. Stát by měl investovat do modernizace mateřských škol a zajištění vysokých hygienických a bezpečnostních standardů.

Příjemná a podporující atmosféra je pro rodiče klíčová. Učitelky se snaží vytvářet prostředí kde se děti cítí šťastně a bezpečně a podporují rozvoj sociálních dovedností prostřednictvím týmové práce a spolupráce. Rodiče tyto snahy velmi oceňují. Stát by měl podporovat další vzdělávání učitelek, aby měly možnost zdokonalovat své dovednosti i v otázce efektivní komunikace a asertivity.

Umístění dítěte do mateřské školy v době zápisu, flexibilita otevírací doby a dostupnost dalších služeb jsou pro rodiče podstatnými faktory. Dostupnost mateřských škol a flexibilní služby jako jsou odpolední kroužky nebo individuální péče, výrazně ovlivňují spokojenost rodičů. Učitelky a rodiče vnímají potřebu dostatečné kapacity škol a flexibilních programů jako zásadní. Stát by měl investovat do rozšiřování kapacity mateřských škol a financování flexibilních a doplňkových služeb.

VI. Závěr

Na základě výsledků výzkumu je zřejmé, že stát by měl cíleně investovat do klíčových oblastí předškolního vzdělávání, které rodiče a učitelky považují za nejdůležitější. Investice do kvalifikace pedagogického personálu, kvalitních a rozmanitých vzdělávacích programů, modernizace vybavení, zajištění bezpečnosti a hygieny, vytváření pozitivního školního klimatu a zajištění dostupnosti a flexibility služeb jsou rozhodující pro zvýšení spokojenosti rodičů a podporu optimálního rozvoje dětí. Tato opatření přispějí k celkovému zlepšení kvality předškolního vzdělávání a pozitivnímu vlivu na budoucí vzdělávací a osobnostní rozvoj dětí. Výzkum přispívá k poznání současného stavu rodičů a jejich socioekonomických potřeb v souvislosti s předškolním vzděláváním jejich dětí. Je inspirací pro zainteresované pro další výzkumné bádání v námi řešených problematikách.

Literatura

Burkovičová, R. (2012). *Profesní činnosti učitelů mateřských škol a jejich výzkum*. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta.

Burkovičová, R. & Fodorová, K. (2021). Cooperation of Children's Legal Representatives with Kindergarten Pedagogical Staff in Solving Defined Problems. In: Nálepová, V., Pavlorková, M. (eds.). *Proceedings of the International Scientific Conference Economic and Social Policy*. Ostrava: Vysoká škola PRIGO.

Czech Statistical Office (2024). *Statistické výstupy a analýzy*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticke-vystupy-a-analyzy>. (10. 04. 2024).

Czech Statistical Office (2023). *Statistická ročenka*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/24-vzdelavani-e2k6b0m103>. (20. 03. 2024).

Európska komisia (2019). *Odporúčanie rady týkajúce sa vysokokvalitných systémov vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve* (2019/C 189/02). Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN).

Fodorová, K. & Solich, K. (2023). *The attitudes of Czech and Polish parents towards institutionalized education of two year - old children according to kindergarden teachers in the Czech republic and nurse school teachers in Poland* In: Proceedings of the International Scientific Conference Economic and social policy. Vysoká škola Prigo.

- Lipnická, M. (2022). *Pedagogické prístupy k deťom s rozmanitými potrebami. Písmenkové školičky pre malé detičky*. Banská Bystrica: Belianum.
- Lynch, Z., Švidraň Basarabová, B. & Lipnická, M. (2024). *Európske priority vo vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve. Odraz v slovenských podmienkach*. Banská Bystrica: Belianum.
- MŠMT (2018). *Rámcový vzdelávacie program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris.
- Pavlov, I. & Valica, M. (2006). Profesionálny rozvoj učiteľov v kariérom systéme. In: *Profesionálny rozvoj učiteľa*. Prešov: Rokus.
- Tomková, A., Spilková, V. et al. (2012). *Rámec profesních kvalit učitele. Hodnotící a sebehodnotící arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Višňovská, M. (2021). *Iniciatívy a odporúčania Európskej komisie v oblasti zvyšovania kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve*. Štátny pedagogický ústav. Dostupné z https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/matrska-skola/iniciativy-europskej-komisie_visnovska_final2021.pdf.